

ROMÁN NA VRATKÉ HRANICI

ŠEPTUCHY ALENY SABUCHOVÉ
ZÍSKALY SLOVENSKOU CENU ANASOFT LITERA

TEXT: KAMILA SCHEWCZUKOVÁ, WWW.KLACKOVISTE.CZ

V roce 2020 se mezi nominacemi na slovenské prozaické ceny Anasoft litera sešlo několik próz autorek, které pracovaly s folklorním námětem a ženskou perspektivou. Do finální pětice se dostaly dvě: Čepec Kataríny Kucbelové a Šeptuchy Aleny Sabuchové. Každá přitom s materiálem i jeho samotným sběrem zacházela naprosto odlišně. Zatímco prozaicky debutující básnička Kucbelová napsala uměleckou autoetnografii s prvky reportáže, kterou někteří ani nechtěli zařadit do beletrie, Sabuchová vytvořila poměrně tradiční prózu o dospívání v odlehleém regionu Podlasí.

KONĚ U KAUF LANDU

Alena Sabuchová sbírala podklady pro svou knihu během dvouletého výzkumu v bělorusko-polském pohraničí. Ačkoli je ale její román podložen sesbíranými příběhy, ve výsledku jde o autorsky svébytný svět. Vypravěčkou je místní žena, která se z časového odstupu snaží seřadit změť vzpomínek na svůj předchozí život. Těžiště vyprávění představuje postava její nejlepší kamarádky Doroty, fikční prostor se však hemží množstvím dalších charakteristických jedinců, kteří se v jistém smyslu pohybují mezi dvěma světy: vesnicí a městem, racionálním a iracionálním, křesťanstvím a lidovou vírou, zastoupenou léčitelkami a zaříkávačkami, kterým se tu říká šeptuchy.

Nejvýznamnější hranice, mezi živými a mrtvými, je v Podlasí přirozeně propustná. Mrtví manželé chodí po smrti za svými manželkami, které vysedávají na lavičce truchlících žen. Nebožtíci si leckdy ani nevšimnou, že zemřeli, a mohou škodit pozostalým

kvůli nevyřešené křivdě. Úloha prostředníků mezi oběma světy připadá v knize právě ženám. Zbožné učitelky Daria a Agata žijí asketicky a něco je stále táhne na druhý břeh. Šeptuchy komunikují s mrtvými skrze modlitby a rituály. V příběhu však tyto léčitelky nehrají významnou roli, pohybují se na jeho okraji a jejich exponovanost v názvu románu může zarazit.

Další hranice, kterou Šeptuchy tematizují, leží mezi městem/globálním a vesnicí/lokálním. Vyjádřena je někdy až v křiklavých protikladech (koňský povoz parkující u Kauflandu), jejichž střet působí často ironicky a humorně. Třeba když šeptuchy někomu doporučí pomstít se umístěním záchodu doprostřed silnice. Jiné motivy se vážou zejména na dospívání v devadesátých a nultých letech. Časopis Bravo, tričko z Kenvela a Star Wars zmrzlinovač spojují celou jednu středoevropskou generaci, telenovela Esmeralda generací hned několik. Na této rovině román funguje jako generační výpověď.

Ovšem jako fikční konstrukt s fiktivními místními názvy, a ne skutečná oblast hraje Podlasí v románu důležitou, nezaměnitelnou roli: propisuje se do lexika postav, fenoménů a jejich prožívání. Významnou roli v tomto ohledu hraje i obrazná vyjádření: Agata si „držela ruku v jamce na krku, aby z ní nevypadl strach“. Tyto opisy přiléhavě a zdařile vystihují povahu místních, vtělený charakter regionu, který určuje jeho obyvatele prakticky na celý život.

SLIBOVANÁ MAGIE

Problém však představuje roztržitost obrazů i událostí. Vyprávění, kte-

ré je vlivem množství krátkých odstavců fragmentární a asociativní, drží pohromadě především hlavní hrdinka. Přestože vystupuje v ich-formě jako konkrétní člověk, má tendence sklouzávat k detailnímu líčení situací, u nichž nemohla být přítomna. Podobně matoucí je také charakter jejího odstupu od příběhu: jedná se sice o retrospektivní vyprávění, nicméně místy působí jako cizí pozorovatel, který nahlíží Podlasí nově a zvenčí.

Psaní je pak co dvě stránky proloženo výroky na způsob zevšeobecnujících životních mouder, bonmotů či gnóm. Je v tom patrná snaha vyslovit specifické vlastnosti, které mají přesah do obecně lidské zkušenosti, občas je ale zbytečně doslovné.

Sabuchová se ve své knize pokouší kombinovat ironii s romantickými představami, nakonec však Podlasí, které líčí jako tajemné a zavalené mlhou, ponechává jisté vágní tajemství. Slibovaná magie vyvěrá mnohem spíše z představ městského člověka pohlízejícího na periferní region než z kraje samotného, což podporuje i anotace českého vydání, která láká na „bohyně, léčitelky nebo šarlatánky“ a „tajemné Podlasí“. Jako by autorka z různých místních motivů vybrala zkratkovitě ten nejpřitažlivější, který tak vyzdvihla na úkor jiných.

Román Šeptuchy tak zůstává na hranici: mezi romantizací a ironií, exotizací a humorem.

Alena Sabuchová: Šeptuchy. Přeložil Lubomír Machala. Host, 2021. 183 stran